

Ferencz József püspökünk meghalt. (1835—1928).

A „Keresztény Magvető“ jelen füzete már csaknem teljesen készen volt. Annak elején örömmel közöltük ős főpásztorunk üdvözlő sorait a 60-ik évforduló alkalmából; mert ő volt az egyetlen élő tanuja e folyóirat megalapításának s ő kísérte a legélelkebb figyelemmel és érdeklődéssel 60 évi pályafutásában. Emlékeit is abban a tudatban bocsátottuk olvasóink rendelkezésére, hogy minden, amit ő ír, a legnagyobb érdeklődésre számíthat, mert életének minden eseménye szoros kapcsolatban van egyházunk életével. Akkor még nem hittük, hogy eme tiszta látástól, meleg lelkesedéstől és bizó reménységtől sugárzó cikkekben hattyú-dalát adjuk át olvasóinknak. Annál lesújtóbb volt az első hír, amely tudtunkra adta, hogy leesett a mi fejünknek koronája s főpásztorunk 1928 február 19-én reggeli $\frac{1}{2}$ órakor 93 éves korában befejezte egy egész század történelmét magábanfoglaló földi életét. A mulandóság lebírhatatlan gondolatától lesújtva, de mégis a jó Istenben helyezett rendületlen bizalommal álljuk körül koporsóját s lelkünk szemei előtt még egyszer elvonulnak Istentől megáldott szép és gazdag életének az emlékei.

Az Isten kiváltságos erővel áldotta meg s kiváltságos szerepet is juttatott neki földi életében. Lelki-világa méltó tárgya lehet a beható tanulmányozásnak; mert abban megtalálhatók mindazok a talentumok, amelyek őtet vezéregyéniséggé és sokaknak világító szövétnekévé emelték. Vannak emberek, akiket minden

cselekedeteikben csak a szív kormányoz. Minden tettükön bizonyos émelgős melegség érzik. Ellenállhatatlánul hódítanak meg az első pillanatban nagy közvetlenségükkel. A világ az ilyeneket „jó“ embereknek nevezi. Azonban azt mondja Nietzsche, hogy az ilyen jó emberek sohasem mondanak igazat s betegség a szellemnek, ha ilyen jó. Ferencz József nem ilyen értelemben volt jó ember. Amennyire közvetlen melegség jellemezte benne a családi életben, éppen olyan tartózkodó volt ott és akkor, amikor a közügyeket kellett vezetni és irányítani. Itt az érzelem heve sohasem nyomta el a józan ész nyugodt megfontolását. Nem a világ szerint való jó ember volt, aki beteges szellemével mindenkinek mindent ígér, hanem az egészségeslelkű bölcs ember, kit nem a külső körülmények hullámlása, hanem a józan értelem tiszta belátása irányít cselekedeteiben. Nem félt az igazat mindenkinek szemébe mondani, még, ha azzal sebet ejtett is, mert érezte minden szavának a súlyát s vállalta is érte a felelősséget. A közügyek terén sokszor talán ridegnek látszott; mert a kormányzói bölcsesség elnyomta benne a szánakozó szívet. De ez a látszólagos ridegség mutatta az egyház érdekeit mérlegelő kormányzó bölcsességét s az általános helyzetet belátó vezér okosságát. Lelkének ez a vonása bizonyos arisztokratikus fölényt biztosított neki s ebben rejlik egyfelől a titka annak az általános tiszteletnek, amellyel vallási különbség nélkül körülvették.

Az észnek eme tiszta belátásával a legmélyebb vallásos érzés párosult lelkében. A józan ész soha egy pillanatra sem nyomta el vallásos hitét, hanem azt tisztábbá és mélyebbé tette. Amilyen elszánt harcot folytatott a tiszta kereszténység elhomályosítása és dogmai elferdítése ellen: éppen úgy tudott küzdeni az ellen az irányzat ellen, amely akár a tudomány, akár a józan ész nevében tör a vallás ellen. Viharos idők zúgtak át fejük felett s nehéz utakat tettünk meg vezetése

alatt. De minél jobban tombolt a külső vihar, annál nagyobb volt hitének ereje s annál inkább emelt és világított vallásos bizalma. Amikor mi csüggedt madarakként tört szárnyakkal tétlenül néztük az eseményeket, ő akkor is prófétai lélekkel a szebb jövő felé irányította tekintetünket.

Ebből a tiszta, de mély vallásosságból származott az a nagy türelmessége, amellyel a mások vallása iránt viseltetett. Határozott unitárius, de nem elfogult. Mindenben a bölcs mérsékletnek volt a képviselője. Mint az erős köszikla a tenger hullámai között, úgy állott az ellentétes véleményeknek elszánt küzdelmében. Az oktan szélsségek és túlzások hullámai lecsillapultak ellentálló erején. Amennyire ragaszkodott a múltnak kipróbált és megedzett intézményeihez, éppen annyira őrizkedett a féktelen rombolástól. Azonban nem volt igazságtalan a saját korával szemben sem. Minden fölmerült eszmét, minden jóra irányuló reform-törekvést megértéssel fogadott. De üres jelszavak félre nem vezettek s pillanatnyi sikerért örök értékeket fel nem áldozott. Ezért van, hogy együtt haladt korával. Éveinek száma túlhaladta a kortársaiét, de lelkében együtt haladt velük. Ezért lehefett olyan hosszú időn keresztül vezér és világító szövétnek.

„Akinék sok adatott, attól sokat is várnak.“ Isten gazdagon megáldotta, de széles munkamezőt is bízott reá. És ő a várakozásokat minden irányban kielégítette. Alig 20 éves korában már a kolozsvári egyházközség lelkésze s a főgimnázium tanára. Szónoki hírneve a Nagy Péterével együtt az egész országot bejárja. Ez a rendkívüli hírnév emeli már 41 éves korában, a Kriza halálával megüresedett püspöki székbe. Azóta nemzedékek nőttek fel lábainál, akik az ő ihletett lelkéből táplálkoztak. Mester volt, akit egyben, vagy másban megközelíteni volt mindenkinek legfőbb vágya. Korában minden unitárius eszme, vágy és reménység az ő lelkén

ment keresztül. Ott megtisztult, mint az arany a tűzben s úgy ment át a közhasználatba. Így nyomta rá minden nemes mozgalomra egyéniségének a bélyegét. Ezért a történetíró egyházunknak ezt a korát róla fogja majd elnevezni.

Szinte csodálatos volt az az éber gond, amellyel az egyházi élet szétfutó szálait állandóan kezeiben tartotta s az a munkabírás, amellyel annak közigazgatását évek során át egymaga végezte. A gyűlésekben nemcsak elnökölt, hanem azoknak hosszantartó, heves vitáit rendszeren ő terelte a helyes mederbe. Amikor már mindenki fáradt és lankadt volt, az ő szelleme akkor világított a legjobban. Finom érzékével mindig eltalálta a szög fejtét s a legkényesebb ügyben is rátappintott a kibontakozás útjára.

Élete és munkásságának javarésze egyháztörténelmünk egyik legszebb korszakára esik. A magyar nemzet életének egéről eltűnőfélben volt az osztrák abszolutizmus viharos felhője. Majd az alkotmány helyreállításával reánk virradt a vallási szabadelvűségnek is egy szép és virágzó korszaka, amely szabadsághoz és tisztább világossághoz juttatta a prot. egyházakat s ezek között a mi ezer viszontagságon átment egyházunkat is. Az új életnek ez a tisztább levegője érezte termékenyítő hatását irodalmunk föllendülésében, egyh. szervezetünk megújulásában s a belső és külső építés munkájában. Ennek a kornak, mondhatni, első zsenije a „Keresztény Magvető“ is. És ebben a lázas tevékenységgel megindult teremtő munkában csaknem minden téren a Ferencz József prófétai lelke vezetett és irányított. És ha az egyház belső vérkeringésében, a belső misszió munkájában némi lanyhaság tapasztalható is, de a külső építés, a világ előtt való elismertetés, jogaink érvényesítése és szellemünk kellő értékelése tekintetében óriási léptekkel haladtunk az ő tekintélye és reprezentáns egyéniségének a vezetése alatt. Ha ez a szép kor s annak szelleme

táplálta az ő lelkét, elősegítette munkájának sikerét, de másfelől ő is gazdagította lelkének kiváló adományaival a maga korát. A kor és annak fia, méltók voltak egyik a másikhoz.

Nem térhetünk ki ezúttal e hosszú és szép élet egyes részleteinek a méltatására; nem járhatjuk be azt a széles munkamezőt, amelyen dús kalászok hajtottak ki az ő verejtékezése nyomán. Ez a történetíró feladata lesz. De nem hagyhatjuk megemlítés nélkül azt, hogy hűséges munkája milyen nagy méltánylásban és osztatlan elismerésben részesült már e földi világban. Hűségének drága jutalma volt az a 93 éves szép életpálya, amelyet forrón szeretett kedvesei körében tölthetett. Ritka jutalom az is, hogy valaki 52 évig, mint püspök vezesse hiveit. De ezen kívül azokon a fölemelő ünnepélyeken, melyeket kivételes családi és egyházi pályafutásának magas évfordulói alkalmából rendeztek hivei, láthatta és érezhette azt a nagy tiszteletet és osztatlan ragaszkodást, amellyel őt nemcsak e hazában, hanem Angliában és Amerikában is körülvették. Hisszük, hogy ott, az örökkévalóság hazájában, ahova most elköltözött, megkapja az Igaz Isten kezéből földi hűsége égi jutalmát is.

Vári Albert.

Nyugtázás.

A Keresztény Magvető-re a legutóbbi nyugtázás óta a következő befizetések történtek:

Barabás Lajos (1927—1928) 400, 49 lelkesztől 1927 III. negyedre 2450, Magyarsáros (1927) 100, Varga Andor (1927. részlet) 100, Kovács Imre (1927—1928) 200, Dr. Mikó Lőrinc (1926—1928) 550, Pálffy István (1927) 200, Nagyenyed (1925—1926) 300, Csifó Salamon (1927) 200, Nagy Géza (1928) 200, Tana Sámuel (1927—1928) 200, Botár János Szolnok (1928 I. f.) 100, Bölöny Vilmos (1924—1925) 150, Vargyas (1927—1928) 100, Kisgyörgy Sándor (1927—1928) 100, Dr. Tóth György (1927—1928) 200, Varga Andor (1928) 100, Magyarsáros (1928) 100, Sándor Gergely Désfalva (1923—1925. részlet) 255, Rédiger Géza (1927) 200, Nyáradgálfalva (1927—1928) 400, Kissolyos (1927) 200, Balázs András (1927) 200, Pálffy Ákos (1924) 100 leu.

Tisztelettel kérem a hátralékosokat, hogy szíveskedjenek hátralékaikat befizetni.

Hadházy Sándor,
pénztárnok.

Az Unitárius Irodalmi Társaság (Cluj-Kolozsvár, Unitárius Kollégium).

CÉLJA: az unitárius irodalomnak és történelemnek s általában a tudománynak unitárius szellemben való művelése, az unitárius hívek közművelődésének előmozdítása.

TAGJAI: tiszteleti, levelező, alapító és rendes tagok. A tiszteleti és levelező tagokat a Társaság választja.

Alapító tag lehet, ki egyszersmindenkorra 500 lej tagsági díjat befizet.

Rendes tag lehet, ki évente 100 lej tagsági díjat befizet.

A belépést legcélszerűbb postai levelező-lapon, vagy az unitárius lelkészek útján jelenteni az elnökségnek.

ESZKÖZEI: A Társaság vándorgyűléseket tart; kiadja a **Keresztény Magvető** c. 3 havi folyóiratot, valamint **Az Unitárius Irodalmi Társaság Szakkönyvtárát** és az **Unitárius Könyvtárt**; eredeti és fordított tudományos műveket bocsát közre; segítyez az unitárius közművelődést előmozdító minden tudományos, szépirodalmi és művészi törekvést.

CIME: Unitárius Irodalmi Társaság, Cluj-Kolozsvár, Unitárius Kollégium.

Dr. Ferenczy Géza,
egyházi főgondnok,
igazgató.

Ferencz József
unitárius püspök,
elnök.

Dr. Boros György,
egyházi főjegyző,
alelnök.

Dr. Gál Kelemen,
főgimn. tanár,
alelnök.

Vári Albert,
főgimn. tanár,
alelnök.

Dr. Borbély István
kollégiumi igazgatótanár,
főtítkár.

Hadházy Sándor,
egyházi pénztárnok,
pénztárnok.

Kovács Kálmán,
püspöki titkár,
ellenőr.